מלחמת המספרים של חמאס: אסטרטגיה של הגזמה והסתרה

written by פרופ' קובי מיכאל | 21.01.2024

כמיטב המסורת המשתכללת של חמאס מאז מבצע "עופרת יצוקה", חמאס מיטיב לנצל את הסוגיות האזרחיות וההומניטריות לצורך ניגוח ישראל בזירה הבינלאומית וביסוס אמפטיה, הזדהות ותמיכה בה ובתושבי רצועת עזה כמי שנפגעים מהברוטליות הישראלית. חמאס, שאימץ ושכלל את דוקטרינת הקורבן,[1] פועל כעת לשכלל אותה תוך שהוא מסתייע בגורמים בקהילה הבינלאומית ובתקשורת הבינלאומית. חמאס מקפיד למסגר את פעולותיה של ישראל כפשעי מלחמה, כשהשיא הוא האשמת ישראל בבית הדין הבינלאומי בהאג בביצוע רצע עם, באמצעות דרום אפריקה הפועלת כשליח של חמאס, בתמיכת כספית ופוליטית של קטאר,[2] כמו גם מסיבות של פוליטיקה פנימית לקראת בחירות במדינה.

משרד הבריאות הפלסטיני ברצועת עזה ודיווחיו לגבי הנפגעים הפלסטינים הם כלי חשוב בהנדסת התודעה שחמאס מבצע ברצועת עזה. המשרד הזה, בדיוק כמו כל מוסד מדינתי ואזרחי ברצועת עזה (ובמידה רבה גם ארגון האו"ם אונר"א), נמצא בשליטה מלאה של חמאס וסר למרותו. לכן ברור לכל בר דעת שדיווחי משרד הבריאות הפלסטיני ברצועת עזה אינם אובייקטיביים, ניטרליים ומקצועיים, ומטרתם לשרת את האינטרס של חמאס בקיבוע דימוי הקורבן בקרב התקשורת והקהילה הבינלאומית, כחלק מדוקטרינת הקורבן של הארגון.

מעבר לעובדה שבדיווחים המוגזמים בנוגע למספר ההרוגים והפצועים לא נכלל ולו פעיל חמאס אחד (כל ההרוגים מדווחים כאזרחים), הרי שהעובדה שגורמים רבים בתקשורת ובקהילה הבינלאומית נוטים לייחס מהימנות לדיווחים האלו איננה אלא אבסורד מגוחך ועצוב. מספר ההרוגים המדווח עומד על קרוב ל-23,000, ומספר הפצועים עומד על 60,000 (נכון ל-14.1.2024). יתרה מזאת, מדיווחי משרד הבריאות הפלסטיני עולה ש-70% מהנפגעים הם נשים וילדים, והרי ידוע לכול שהפצצות הישראליות יודעות להבחין היטב בין גברים לנשים ולילדים ולכן יודעות לעשות את דרכן לעבר נשים וילדים דווקא, תוך עקיפת כל גבר הנקרה בדרכן.

במאמר קודם שעסק בנושא[3] הוצגו לא מעט שאלות שכל אותם גורמים המייחסים מהימנות לדיווחי משרד הבריאות הפלסטיני-חמאס חייבים היו לשאול את עצמם. כך למשל, היכן בדיוק נקברו כל כך הרבה הרוגים? היכן מאושפזים כל כך הרבה פצועים, כשלפי דו"ח הבנק העולמי מספר מיטות האשפוז בכל בתי החולים ברצועת עזה אינו עולה על 3,000? גם אם נניח שמתקנים אזרחיים כמו בתי ספר הפכו לבתי חולים, שנוספו מיטות אשפוז בבתי חולים שדה שהוקמו בשטח הרצועה, וגם אם צופפו את בתי החולים הקיימים והכפילו את מיטות האשפוז, הרי שהמספר המדווח אינו מתכנס לנתונים המוכרים. יתרה מזאת, כיצד זה שכאשר מדובר במספרים כל כך גבוהים של פצועים ובמצב קשה, כל כך מעט פצועים הועברו להמשך טיפול במצרים?

אלא שמעבר לשאלות אלו ואחרות, נדרש ניתוח נוסף. ראשית נדרש להתייחס להרוגים ולפצועים ברצועת עזה שנפגעו על ידי החמאס ושאר ארגוני הטרור ברצועה. מניתוח נתוני דובר צה"ל (14.1.2024) עולה שסה"כ נורו לעבר ישראל מתחילת הלחימה כ-13,000 רקטות, כשמתוכן 9,000 חדרו לתוך ישראל. המשמעות היא שכ-4,000 רקטות מסך הרקטות ששוגרו היו רקטות כושלות שנפלו בשטח הרצועה. כך לדוגמה הרקטות הכושלות שפגעו בבתי החולים אלהלי וא-שיפא בעיר עזה. חייבים להניח שכשמדובר במספר גדול כל כך של רקטות כושלות שנפלו בשטח הרצועה, ובהעדר אמצעי מיגון, יהיו נפגעים רבים מקרב הפלסטינים. נוסף לכך, חלק מתושבי עזה נפגעו כתוצאה של ירי ישיר של חמאס לעברם כשניסו למלט עצמם ממרחב הלחימה לדרום הרצועה או כאלו שהוחזקו כבני ערובה ובכפייה כמגן אנושי. לפיכך, גם בכימות שמרני של היקף הנפגעים הפלסטינים על ידי פלסטינים, כתוצאה משלושת הגורמים שהוזכרו, ניתן להניח שכ-1,000 מתושבי עזה נהרגו כתוצאה מפגיעה של חמאס, הג'יהאד האסלאמי ושאר הארגונים ברצועה.

לפיכך, ובהתייחס לדיווח רשמי של דובר צה"ל (14.1.2024) על יותר מ-9,000 מחבלי חמאס שנהרגו מתחילת הלחימה, עליו יש להוסיף כ-1,000 שנהרגו בידי חמאס (רקטות כושלות או ירי ישיר), נקבל את האומדן של כ-10,000 הרוגים. גם אם נקבל במלואו את הדיווח של משרד הבריאות הפלסטיני בעזה, הרי שמכך עולה שמספר האזרחים ההרוגים הוא כ-13,000 אלף. משמעותו של נתון זה היא שיחס ההרוגים בין בלתי מעורבים למעורבים במלחמה בעזה עומד על 1/1.3. היחס המוכר בהתייחס לצבאות מערביים שהיו מעורבים במלחמות בעשורים האחרונים בעיראק, בסוריה ובאפגניסטן עומד על 1/3 1/5. המנעד נוצר מכיוון שלא בכל המקומות יש הסכמה לגבי מספר האזרחים / הלא מעורבים שנהרגו. כך למשל, ההערכות לגבי מספר האזרחים שנהרגו במוסול נעות בין 12,000 ל-40,000. בכל מקרה, הנתונים מצביעים על היחס הנמוך ביותר של פגיעה באזרחים / לא מעורבים. גם אם המספרים המוצגים על ידינו הם בחזקת הערכות או אומדן משוער, וייתכן שלאחר המלחמה יתבררו מספרים מעט גבוהים יותר, עדיין מדובר בשיעור נמוך של פגיעה בלא מעורבים. השוואות דומות ניתן לעשות גם לגבי היקף ההרס של מבנים. כך למשל, ההערכות המקובלות בנוגע להיקף ההרס במוסול בעקבות 9 חודשי הפצצה של הקואליציה הבינלאומית בהובלת ארה"ב. המנעד בהערכות אלו הוא בין 65% ל-80% מכלל המבנים בעיר (שמספר תושביה עמד על כ-1.5 מיליון) שנהרסו כליל.

גם בהתייחס לפצועים, חשוב להציג הסבר או ניתוח שאינו קיים בשיח הנפגעים. כאמור, ארגון החמאס אינו מדווח כלל על היקף הנפגעים משורותיו, אך אם מדובר בכ-9,000 הרוגים, ואם היחס המקובל בין הרוגים לפצועים הוא 1 ל-5, כלומר על כל הרוג יש 5 פצועים (היחס במלחמה זו בקרב חיילי צה"ל גבוה הרבה יותר לצערנו), וגם אם נניח שבמקרה של חמאס מדובר רק ביחס של 1 ל-3, הרי שמדובר בכ-30,000 פצועים, כמחצית ממספר הפצועים המדווח על ידי משרד הבריאות הפלסטיני.

נוסף למספרי ההרוגים והפצועים של חמאס, נדרש להתייחס גם לנתונים השגויים בנוגע למספר העקורים ברצועה. בדיווח של האו"ם (שככל הנראה נשען על דיווחי אונר"א המוכתבים על ידי

חמאס) צוין שיש ברצועה 1.9 מיליון עקורים.[4] גם נתון זה מופרך, שהרי לפי כל ההערכות סך כל המפונים מצפון הרצועה עומד על כ-800 אלף (מתוך מיליון) ואילו מח'אן יונס וממחנות המרכז עוד כ-200 אלף, הרי שמספר העקורים הוא כמיליון, כמחצית מהמספר המדווח על ידי האו"ם ומצוטט כעובדה על ידי גורמים רבים בקהילה ובתקשורת הבינלאומית. אם נקבל את הנתון המוצג על ידי האו"ם, אזי כמעט כל תושבי הרצועה הם עקורים (1.9 מיליון מתוך 2.2 מיליון). עובדה מופרכת בעליל.

חמאס שִׁכלל את אסטרטגיית מלחמת התודעה שלו בכל ממד, וגם בממד הנפגעים. ההיגיון המנחה של האסטרטגיה של חמאס בהקשר זה הוא הגזמה, הסתרה וניצול בורות, במקרה הטוב, והטיות מובנות נגד ישראל, במקרה הרע, של גורמים בתקשורת ובקהילה הבינלאומית. אין ספק שחמאס נוחל הצלחה מרשימה בהקשר זה. כך למשל, הדיווח על 500 הרוגים בבית החולים אלאהלי, בשבוע השלישי של המלחמה, כשברור לאחר חקירות מוסמכות, ולא רק של גורמים ישראליים, שמדובר ברקטה כושלת שפגעה במגרש החנייה של בית החולים ולא בבית החולים עצמו, ושמספר ההרוגים היה כ-30. אולם למרות זאת, המספר 500 הוא עדיין חלק ממניין ההרוגים המדווח על ידי משרד הבריאות ברצועת עזה. מאידך גיסא, אין ספק שישראל לא השכילה עד היום להשיב מלחמה תודעתית שערה ולקעקע את הנרטיב של חמאס, שהופך בהדרגה לאמת מקובלת. הגיעה עת שינוי, ונכון לישראל לגייס את מרב הכישרונות והיכולות כדי להשיב מלחמה תודעתית שערה, ומוטב מאוחר מאשר כלל לא.

אם יש מקום לשאוב ממנו עידוד של ממש הוא העובדה שהיקף הנפגעים הרוגים ופצועים בקרב חמאס ושאר הארגונים הוא גדול ביותר, אפילו דרמטי. המשמעות היא שחמאס כבר איננו מתפקד כארגון סמי-צבאי מאורגן, שמקדם השחיקה של פעילי חמאס גבוה מאוד ושהדרך שצה"ל פועל בה אכן מובילה לפירוק היכולות הצבאיות של חמאס. פירוק היכולות הצבאיות והשלטוניות אין פירושו הגעה עד למחבל האחרון או עד לרקטה האחרונה, אלא נטרול היכולת של חמאס לפעול כארגון צבאי ושלטוני אפקטיבי. לחמאס תמיד תיוותר יכולת שיורית שתבוא לידי ביטוי בפעולות טרור וגרילה, אך בסופו של דבר היכולת השיורית הזו צריכה להפוך לשולית ונשלטת כדוגמת יכולות הטרור ביהודה ושומרון, שם צה"ל והשב"כ מצליחים במלאכת "כיסוח הדשא" באופן מרשים ויעיל למדי.

הנחת המוצא והעבודה של כולנו צריכה להיות שכל אימת שאנו חיים במציאות של סכסוך עיקש ומתמשך עם הפלסטינים, ובהעדר יכולת לגשר על פני פערים עמוקים ומהותיים בין הצדדים, נצטרך לחיות עם מוטיבציה פלסטינית לטרור ועם טרור הלכה למעשה. חשוב בהקשר זה גם להפנים את העובדה שגם בתנאים שבהם יתאפשר גישור על פני הפערים, ואפילו בהינתן התקדמות בנתיב של הסדר מדיני ואפילו מימושו, ייוותרו מי שיהיו חדורי מוטיבציה לסכל כל הסדר או הסכם וימשיכו להפעיל טרור נגד ישראל. לכן, ובכל תנאי, ובוודאי במציאות לא הסדרית, מתחייבות שליטה ביטחונית ומודיעינית קבועות ורציפות וגביית מחיר מתמשכת ממחוללי הטרור באשר הם. רק כך נוכל לצמצם במידה ניכרת את פוטנציאל הנזק של הטרור

ולהבטיח רמה טובה של ביטחון כתנאי להמשך התפתחותה ושגשוגה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

[1] גבי סיבוני, החמאס ודוקטרינת הקורבן, Jokopost, מרץ 2015.

[2] South Africa's Diplomatic Campaign Against Israel – In Service of Hamas and In Cooperation With Hamas' Patron, Qatar, MEMRI, January 18 2024.

https://www.memri.org/reports/south-africas-diplomatic-campaign-against-israel-%E2%80%93-service-hamas-and-cooperation-hamas

[3] קובי מיכאל, משרד הבריאות הפלסטיני = חמאס; לפיכך מהימנות דיווחיו שקרית בעליל, מעריב, 11.11.2023.

https://www.maariv.co.il/journalists/opinions/Article-1051337

[4] Gaza: Forced and protracted displacement of Palestinians would constitute a serious breach of international law and an atrocity crime, National Refugee Council, 23.12.2023.